

У сучасному світі проблема людини дедалі частіше розглядається крізь призму набуття нею ідентичності (ідентичностей), оскільки від цього головним чином залежить формування особистості, її моральних якостей, поведінки і здатності до саморозвитку. Розвиток дослідницьких тенденцій у гуманітарних науках свідчить про багаторівневий концепту ідентичності, оскільки різні науки розгалуження висвітлюють останню з множинних ракурсів.

Список використаних джерел

1. Бова З. В. Становлення соціальної ідентичності студентської молоді в інтеркультурному освітньому просторі / З. В. Бова // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць. – 2008. – №3 (24). – С.16–19.
2. Боришевський М. Й. Моральна саморегуляція поведінки особистості: понятійний апарат. – К., 1993. – 24 с.
3. Бубер М. Я и ты // Квинтэссенция: филос. альманах. – М.: Наука, 1991. – 300 с.
4. Ильинский И. М. Образовательная революция // Высшее образование для XXI века. Заседание Русского интеллектуального клуба. – М., 2003. – С.44–68.
5. Лына Г. В. Проблема ідентичності: зміна вектору філософування // Філософські обрії. – 2008. – №19. – С.59–62.
6. Кіндрат В. К. Технологія формування національної свідомості у студентів вищого навчального закладу (теоретичний компонент) // Збірник наукових праць. Наукові записки рівненського державного гуманітарного університету. – 2012. – Вип.5 (48). – С.78–83.
7. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. Н. Проколенко. – К.: Радянська школа, 1989. – 608 с.
8. Ровесники незалежної України: думки, інтереси, громадянські позиції [Електрон. ресурс] // фонд демократичні ініціативи [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/poll>. – назва з екрану.
9. Романенко Ю. В. Соціалізація особи: метапрограмний та психотехнологічний аспекти / Ю. В. Романенко. – К.: Вид-тво ДУІКТ, 2007. – 407 с.
10. Рудницький С. Чому ми хочемо самостійної України / С. Рудницький. – Львів: Світ, 1994. – 413 с.
11. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации. – М.: Высшая школа, 2005. – 310 с.

References

1. Bova Z. V. Stanovlennya sotsial'noyi identychnosti student's'koyi molodi v interkul'turnomu osvith'nomu prostori / Z. V. Bova // Visnyk NTUU «KPI». Filosofiya. Psykholohiya. Pedahohika: zbirnyk naukovykh prats'. – 2008. – №3 (24). – S.16–19.
2. Boryshevskiy M. Y. Moral'na samorehulyatsiya povedinky osobystosti: ponyatiynyy aparat. – K., 1993. – 24 s.
3. Buber M. Ya u ty // Kvyntessentsyya: fylos. al'manakh. – M.: Nauka, 1991. – 300 s.
4. Yl'ynskyy Y. M. Obrazovatel'naya revolyutsyya // Vyshee obrazovanye dlya XXI veka. Zasedanye Russkoho yntellektual'noho kluba. – M., 2003. – S.44–68.
5. Ly'ina H. V. Problema identychnosti: zmina vektoru filosofstvuvannya // Filosofs'ki obriyi. – 2008. – №19. – S.59–62.
6. Kindrat V. K. Tekhnolohiya formuvannya natsional'noyi svidomosti u studentiv vyshchoho navchal'noho zakladu (teoretychnyy komponent) // Zbirnyk naukovykh prats'. Naukovi zapysky rivnens'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. – 2012. – Vyp.5 (48). – S.78–83.
7. Kostyuk H. S. Navchal'no-vykhovnyy protses i psykhichnyy rozvytok osobystosti / za red. L. N. Prokolienko. – K.: Radyans'ka shkola, 1989. – 608 s.
8. Rovesnyky nezaleznoyi Ukrayiny: dumky, interesy, hromadyans'ki pozytisyi [Elektron. resurs] // fond demokratychni initsiatyvy [web-sayt]. – Rezhym dostupu: <http://dif.org.ua/ua/poll>. – nazva z ekranu.
9. Romanenko Yu. V. Sotsializatsiya osoby: metaprogramnyy ta psykhotekhnolohichnyy aspekty / Yu. V. Romanenko. – K.: Vyd-tvo DUKIT, 2007. – 407 s.
10. Rudnyts'kyy S. Chomu my khochemo samostiynoyi Ukrayiny / S. Rudnyts'kyy. – L'viv: Svit, 1994. – 413 s.
11. Sadokhyn A. P. Vvedenye v teoryyu mezhkul'turnoy kommunykatsyy. – M.: Vysshaya shkola, 2005. – 310 s.

Bushman I. O., PhD, Institute of higher education (Ukraine, Kyiv), bushman_irina@bigmir.net

National consciousness of youth

The objective of higher education is to promote the professional self-realization of young people by teaching them how to interact with the social and cultural environment. The main purpose of the national education at the present stage is the transfer of social experience, richness of the Ukrainian spiritual culture, its social mentality, original worldview to the younger generation.

The quintessence of national consciousness of youth in higher educational institutions is an organic merging together of educational opportunities of each particular subject and the teacher's effort teachers to fully influence the student's consciousness, feelings and behavior. It is planned to investigate and describe the psychological and practical sides of technology of forming the national consciousness among students of higher educational institutions.

In today's world, human problem is increasingly viewed through the prism of their acquiring of an identity (identities), as this mainly depends on the formation of the individual, their moral qualities, behavior and the ability to self-development.

Keywords: patriotic education, national consciousness, college students, identity.

Бушман И. О., кандидат философских наук, доцент, докторант, Институт высшего образования НАПН Украины (Украина, Киев), bushman_irina@bigmir.net

Национальное сознание студенчества

Освещены теоретические аспекты формирования национального сознания у студентов высшего учебного заведения. Будущее страны зависит от того, насколько успешно она определит свои цели и приоритеты, осознает свои интересы, насколько объединены национальные интересы самого государства с интересами ее граждан, а также, насколько ее граждане смогут найти общий язык, в которой мере смогут консолидироваться вокруг идеи государства. Современное развитие образования предоставляет возможность установок взаимозависимости между определенными процессами воспитания, предоставлением им объективной оценки и творческом применении на практике.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, национальное сознание, студенческая молодежь, идентичность.

* * *

УДК 130:316

Разуменко О. О., кандидат педагогических наук, доцент, докторант кафедры философии, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (Україна, Харків), marushka85@i.ua

ШКОЛА ЯК ЖИТТЄВИЙ СВІТ І ЯК ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Аналізується школа як інституціональна форма організації системи освіти. Вченими-педагогами школа відноситься до числа мікрофакторів соціалізації, до одного зі значущих інститутів виховання. Одна з цілей школи: допомогти у визначенні завдань соціалізації дитини, допомогти на шляху до вирішення їх, залучаючи всілякі методи і прийоми педагогіки, соціальної психології. Залежно від школи виконує подвійну роль, поєднуючи в собі освітньо-виховний заклад, що реалізує функції виховання через навчання учнів; організації, що надає вплив на школярів у процесі життєдіяльності поза навчальним процесом, який зорганізується педагогами; соціально-психологічну групу, вплив якої на учнів відбувається в процесі вільного навчання. При цьому школа, як і інші виховні інститути, проводить у житті замовлення суспільства – формувати людину, адекватно вимогам даного суспільства, епохи, навчати і виховувати молоде покоління з максимальним урахуванням тих соціальних умов, в яких вони будуть жити, і працювати. Школа як інституціональна форма організації системи освіти зберігає сутнісну характеристику, відображати та продукувати сукупність цінностей і зразків для успішного вирішення життєвих завдань, служити джерелом розвитку особистості.

Ключові слова: школа, культурно-освітній простір, соціалізація, інституціональна форма, освіта, культура.

Модернізація українського суспільства вимагає усвідомлення потреб актуалізації людського потенціалу як важливішого ресурсу збереження та розвитку сучасної цивілізації. В першу чергу це відноситься до системи освіти, яка є провідним соціальним інститутом у формуванні інтелектуального потенціалу країни.

Сьогодні освіта все більше починає усвідомлюватися як складний культурний процес, як особистісно-

орієнтована культурна діяльність. Система освіти розглядається як система умов для особистісного становлення, культурного саморозвитку. У сучасному суспільстві функція освітньої установи не обмежується тільки виконанням соціального замовлення. Сучасна освіта, перш за все, повинна забезпечувати цілеспрямоване здійснення інноваційних перетворень. Проте, проблематика простоючої організації культури та освіти практично відсутня.

Культурно–освітній простір охоплює феномени «культура» і «освіта», то в дослідженні культурно–освітнього простору використовувалися основні підходи та концепції культури, що склалися в сучасному вітчизняному соціогуманітарному знанні. Серед них теоретичні роботи В. С. Біблера, М. М. Бахтіна, Л. С. Виготського, Н. З. Чавчавадзе та інших. Іншу групу утворюють фундаментальні роботи, присвячені проблемам філософії освіти (Н. Б. Крилова, Є. Г. Осовський, В. С. Швірьов та ін.). Викладені в них концепції, ідеї дозволяють досліджувати, розкривати місце і роль освіти в суспільстві, зрозуміти фундаментальні підстави культури, ціннісні орієнтації людини як суб'єкта і носія культури.

Слід зазначити, що культурно–освітній простір як сукупність цінностей і зразків для успішного вирішення життєвих завдань, служить джерелом розвитку особистості. Це особливим чином організоване соціокультурне і педагогічне середовище, що стимулює розвиток і саморозвиток кожного включеного до нього індивіда, це система умов для особистісного і творчого розвитку дітей і педагогів – всіх суб'єктів освітнього процесу, це середовище розвитку і виховання особистості.

Отже, оскільки культурно–освітній простір є інтегральною єдністю, він складається з навчально–розвиваючого середовища та позанавчального дозвілєво–розвиваючого середовища. Навчально–розвиваюче середовище (навчальна діяльність, виконання домашніх завдань, самопідготовка і т.д.) є основним джерелом пізнавальної, культурної інформації. Позанавчальне дозвілєво–розвиваюче середовище є досить привабливим. Це середовище де можна спільно брати участь у творчій діяльності, спілкуватися, реалізувати творчий потенціал у різноманітних об'єднаннях, гуртках.

Дані компоненти культурно–освітнього простору представляють педагогічно організовані середовища. На ці компоненти впливають позанавчальне середовище, яке представлене установами додаткової освіти; масово–комунікаційне середовище (середовище засобів масової комунікації); середовище сімейне; середовище вікового спілкування; культуротворче середовище просвітницьких установ тощо. При цьому це педагогічно неорганізовані середовища, які вільно виникають та розвиваються, це сфера неформального спілкування.

Процеси модернізації освіти безпосередньо зачіпають основні напрямки розвитку сучасних освітніх установ. На зміну жорсткому одноманіттю прийшли ідеї гуманізації, компетентісного підходу, особистісно–орієнтованого навчання, диференціація та інтеграція процесу навчання, свобода вибору змісту та форм навчальної діяльності, моделей освітніх установ. Соціалізація людини йде в процесі її взаємодії з різноманітними і численними факторами, групами, організаціями, серед яких особливе місце займає школа. Вченими–педагогами школа відноситься до числа мікрофакторів соціалізації, до

одного із значущих інститутів виховання. Школа, як відомо, охоплює три вікових етапи соціалізації людини: молодший шкільний вік (6–10 років), підлітковий (11–14 років), раннє юнацтво (15–17 років). У цей час відбувається становлення особистості, що накладає на школу велику відповідальність.

У процесі соціалізації дітей, школа як досліджуваний нами інститут виховання, повинен, насамперед, для гармонійного, цілісного розвитку особистості, системно об'єднати всі три групи завдань: природно–культурні, соціально–культурні та соціально–психологічні. Причому, слід враховувати на кожному віковому етапі їх специфічний зміст і способи вирішення завдань.

Якщо для дітей молодшого шкільного віку велике значення мають природно–культурні та соціально–культурні завдання, то вже в підлітковому віці для дитини багато в чому визначальними в процесі життєдіяльності і життєствердження стають соціально–психологічні завдання. Звідси випливає одна з цілей школи: допомогти у визначенні завдань соціалізації дитини, допомогти на шляху до вирішення їх, залучаючи всілякі методи і прийоми педагогіки, соціальної психології. Крім школи, до мікрофакторів, які безпосередньо впливають на конкретних людей, відносять сім'ю, групи однолітків, мікросоціум, інші виховні та навчальні організації. Школа зобов'язана в процесі соціалізації дітей активно взаємодіяти з вищепереліченими мікрофакторами, враховувати їх вплив на розвиток особистості дитини. При цьому школа, як і інші виховні інститути, проводить у життя замовлення суспільства – формувати людину, адекватно вимогам даного суспільства, епохи, навчати і виховувати молоде покоління з максимальним урахуванням тих соціальних умов, в яких вони будуть жити, і працювати. Отже, можна зазначити, що загальноосвітня школа виконує подвійну роль, поєднуючи в собі освітньо–виховний заклад, що реалізує функції виховання через навчання учнів; організацію, що надає вплив на школярів у процесі життєдіяльності поза навчальним процесом, який зорганізується педагогами; соціально психологічну групу, вплив якої на учнів відбувається в процесі вільного навчання. Це розділення визначає можливості реалізації школярами своєї активності в процесах взаємодії, характерного для кожного з цих проявів школи, і можливості розвитку особистості, закладені в них.

Процес навчання в школі як в освітньо–виховному закладі створює можливості для реалізації учнями активності в сферах пізнання, предметно–практичної діяльності та спорту. Міра реалізації цієї можливості пов'язана, крім інших обставин з тими формами взаємодії, які використовують педагоги в навчальному процесі. Найбільш поширені з них: фронтальні та індивідуальні форми, хоча оптимальними для реалізації активності є групові форми роботи, що беруться на озброєння багатьма сучасними педагогами–новаторами. Традиційні форми навчання призводять часто до появи агресивної (унікаючої) поведінки до навчання і, отже, зменшує вплив школи як освітньо–виховного закладу на соціалізацію дітей. Школа, як соціально–психологічна група, будучи соціальним простором контактів юнаків, створює можливості для реалізації або активізації в сферах спілкування та ігор, частково – в інших сферах життєдіяльності.

Міра реалізації цих можливостей пов'язана багатоманітністю в чому з тим, як інтенсивно і з ким взаємодіє школяр. Численні дослідження показують, що певна частина учнів не прагнуть до взаємодії в школі як у групі, а інші, не знаходячи в ньому задоволення з різних причин зводять його до мінімуму.

У школі діти набувають інституціоналізовані життєві знання і досвід, які, в більшій частині, не вписуються у взаємодію процесу навчання і виявляються не завжди придатними для взаємодії в групі, в силу своєї інституціональності і традиційності.

Школа виступає для дитини першою і основною моделлю соціальному світу. Саме шкільний досвід повинен допомагати освоювати ті закони, за якими живе дорослий світ, способи існування в межах цих законів (різні соціальні ролі, міжособистісні відносини та ін.).

Дослідниками виділяється два соціально-педагогічні завдання школи як інституту соціалізації: освоєння нормативної поведінки; побудова своєї власної позиції, свого ставлення до засвоєваних нормам і цінностям. Ці два завдання відображають і дві сторони входження дитини в суспільство. Людина повинна вміти включатися в існуючі соціальні зв'язки, підкорятися сформованим нормам і правилам, в той же час, дуже важливою є і позиція порівняння існуючих нормативних систем і побудова своєї власної життєвої позиції. Звідси випливає необхідність створення для дітей умов обов'язкового порівняння різних ціннісних систем і вибору з цих життєвих позицій. Завдання полягає у створенні в школі таких умов при яких дитина могла набувати соціальний досвід, відповідний соціальної ситуації.

Школа отримує дитину з середовища, як особистість, що розвивається, формування якої вже розпочато сім'єю, мікросередовищем і життя школи – часто є продовженням суспільного життя. Тому закономірність і діяльність школи, як основного інституту виховно-освітньої системи, ефективність навчально-виховного процесу на кожному конкретному історичному відрізку часу, в кожній певний період розвитку системи, не можуть бути точно оцінені, проаналізовані без відповідної оцінки та аналізу самої системи та її складових із середовищем.

Школа як інституціональна форма організації системи освіти зберігає сутнісну характеристику, відображати та продукувати сукупність цінностей і зразків для успішного вирішення життєвих завдань, служити джерелом розвитку особистості. Це означає, що сьогодні головним напрямком побудови і розвитку будь-якого освітнього закладу є створення умов для культурного розвитку учня, створення культурного середовища.

Ідея формування культурно-освітнього простору як умови навчання, виховання індивідів має об'єктивну обумовленість. Нові завдання школи, різноманіття навчальних закладів, навчальних програм, підручників, соціокультурні процеси, пов'язані з гуманізацією, гуманітаризацією, розгортанням інформаційного простору є також факторами, які треба враховувати при виборі шляхів організації простору. При цьому, здається, культурно-освітній простір не може бути чітко і однозначно описаний, так як він об'єктивно має високий ступінь невизначеності: він априорі має бути надлишковим і багатоваріантним, що забезпечує вільний розвиток, а отже, здійснення справді гуманістичного освітньо-виховного процесу.

Список використаних джерел

1. Разуменко О. О. Освітній простір як місце розгортання педагогічних відносин / О. Разуменко // Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах: монографія / кол. авторів: ред. М. Д. Кулгаєва, Н. В. Радіонова. – Х.: ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. – С.269–279.

2. Філософія як теорія і методологія розвитку освіти / Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи. Збірник наукових праць. – К.: Знання, 2000. – Вип.3. – С.17–23.

References

1. Razumenko O. O. Osvitniy prostir yak mistse rozhortannya pedahohichnykh vidnosyn / O. Razumenko // Suspil'ne poklykannya filosofiyi osvity u suchasnykh sotsiokul'turnykh kontekstakh: monohrafiya / kol. avtoriv: red. M. D. Kultayeva, N. V. Radionova. – Kh.: TOV «Shchedra sadyba plus», 2014. – S.269–279.

2. Filosofiya yak teoriya i metodolohiya rozvytku osvity / Filosofiya osvity XXI stolittya: problemy i perspektivy. Zbirnyk naukovykh prats'. – K.: Znannya, 2000. – Vyp.3. – S.17–23.

Rozumenko O. O., Ph.D., Associate Professor, doctoral student of the Department of Philosophy at H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Ukraine, Kharkiv), marushka85@i.ua

School as the life world and as an institutional form of organization of the education system

The article is devoted to the analysis of school as the institutionalized form of organization of the education system. Educational specialists treat school as a microfactor of socialization, as one of the most important institutions of education. One of the purposes of school is to help in determining the child's socialization problems, to help towards solving them engaging all sorts of methods and techniques of pedagogy and social psychology. Regular school has a dual role, it combines educative institution that performs the functions of education through student learning; the organization that has an impact on students' life outside educational process managed by teachers; social psychological group which influence on students is performed during the process of free training. With this school, like other educational institutions, put the order of society into life – it forms people adequately to the requirements of this particular society and era, it trains and educates the younger generation with maximum regard to social conditions in which they will live and work. School as an institutional form of organization of the education system keeps the essential characteristics, reflects and produces a set of values and patterns for successful solution of life problems, it is the source of personal development.

Keywords: school, cultural and educational space, socialization, institutional form, education and culture.

Разуменко О. О., кандидат педагогических наук, доцент, докторант кафедры философии, Харьковский национальный педагогический университет им. Г. С. Сковороды (Украина, Харьков), marushka85@i.ua

Школа как жизненный мир и как институционализованный форма организации системы образования

Анализируется школа как институциональная форма организации системы образования. Учеными-педагогами школа относится к числу микрофакторов социализации, к одному из значимых институтов воспитания. Одна из целей школы: помочь в определении задач социализации ребенка, помочь на пути к их решению, привлекая различные методы и приемы педагогики, социальной психологии. Общеобразовательная школа выполняет двойную роль, соединяя в себе образовательно-воспитательное учреждение, реализующее функции воспитания через обучение учащихся; организацию, оказывающую влияние на школьников в процессе жизнедеятельности вне учебного процесса, который организуется педагогами; социально-психологическую группу, влияние которой на учащихся происходит в процессе свободного обучения. При этом школа, как и другие воспитательные институты, проводит в жизнь заказ общества – формировать человека, адекватно требованиям данного общества, эпохи, обучать и воспитывать молодое поколение с максимальным учетом тех социальных условий, в которых они будут жить, и работать. Школа как институциональная форма организации системы образования сохраняет сущностную характеристику, отображает и производит совокупность ценностей и образцов для успешного решения жизненных задач, служит источником развития личности.

Ключевые слова: школа, культурно-образовательное пространство, социализация, институциональная форма, образование, культура.

* * *